

Жан-Мари-Гислав Ле Клезю

ВРЕМЕ ЈЕ СТАЛО

Најпре бих хтео да вам испричам ко је била Зобеида, како је била лепа, јединствена. Али, у тренутку кад желим да кажем нешто о томе, не знам баш тачно одакле бих почео. Више се не сећам како сам јој се први пут обратио и шта ми је она рекла. Сећам се само дана кад сам је угледао на малом тргу изнад улице Росети. Сада се све изменило, улица у којој сам становао није више иста, трошне куће су поново омалтерисали, а људе истерали из њих да би продали станове Немцима и Енглезима. Сада су ту нове радње у којима се продају необични предмети попут персијских тепиха или нормандијске чипке, тамјана и миришљавих свећица. Степениште на коме су се играла деца уз цику и вриску, пролази, дворишта у којима се сушило рубље, све је то другачије, можда зато што Зобеида није више ту. Нестала је, не само из садашњости већ и из прошлости, као да ју је неко избрисао, као да се бацила с врха литице, направивши рупу на свакодневном небу, или с врха неке високе зграде у усјано плаветнило, да би нестала попут птица које готово никада не налазимо мртве на улици.

Зобеида је било име које сам јој ја наденуо. Њено право име било је Зубида. А ја се зovem Давид, и она ме је забаве ради звала Дауд. Тако сам и ја њој измислио ово име, Зобеида. Али била је то наша игра.

Никада тачно нисам знао одакле је. Од самог почетка је заметала трагове. Била је сва тајанствена. Први пут сам ја видео на малом тргу, на коме су се окуљали дечаци после школе да се играју лоптом или да се боксују. Прошла је не погледавши ни у кога и нестала у мрачним улицама. Више се тачно и не сећам како је била обучена, јер ми је

једина успомена на њу ова фотографија, коју ми даде једног дана кад смо почели да се виђамо. То је школска фотографија где она седи у првом реду и на којој ми изгледа веома лепо и необично. У тамном погледу, у дубини њених очију светли једна искра. Међутим, обучена је у превелико, одвећ старо одело које носе сиромашна деца. У белој сукњи, са чудним карнером испод колена, као код циганских сукњи, мушкој кошуљи с подврнутим рукавима, јер јој је велика, с ужасним дугачким вуненим чарапама црне боје и шпелама, не дечјим сандалицама, већ превеликим дамским сандалама чији каишеви као да се одвајају.

Не знам колико сам пута гледао ову фотографију покушавајући да схватим. Као да је постојала нека тајна прича записана на овим лицима коју ћу ја моћи да одгонетнем. Фотографију ми је донела једног дана кад смо ишли у шетњу по парковима и тада ми је попут литаније изговорила напамет имена свих дечака и девојчица који су се заједно са њом налазили на фотографији. »Мартина Елан, Сесила Сапја, Мари-Антоанет Лије, Раиса Лаби, Ален Пажес, Софи Жерарди, Мариза Оберне, Нађа Коен, Пјер Барну, Фадила...« Сећам се појединих имена, јер сам пажљиво слушао кад их је изговарала, а то је било најважније на свету.

Нарочито ми је пред очима њено лице, лице које је имала у узрасту с фотографије, савршен лук њених обрва које као да су цртане угљеном, тамне, дубоке очи које се цакле и црна коса за коју се закачила светлост. Кад сам је упознао, још је носила дебелу кику која јој је допирала до струка. Никад се није појавила неочешљана, и ја сам замишљао ту црну косу како слободно пада на рамена и леђа. На фотографији, она седи у првом реду са сукњом међу коленима као Циганка, погледа управљеног према објективу, без стидљивости и без кокетерије. Можда гледа тако да би се одбранила или да осујети замке. У то доба, кад сам је упознао на малом тргу иза моје куће, никад није носила тамне наочаре.

Тај поглед не могу да заборавим. На фотографији, она седи сасвим удесно, с рукама на коленима, широких плећа и благо забачене главе због тежине кике. Чело јој је глатко, са јако израженим луковима обрва, а у погледу јој тиња брза искра њеног живота. Док ме гледа кроз глазуру фотографије, чини ми се да међу свим тим непознатим људима само њено лице има очи. Често сам покушавао да замислим шта је она могла представљати за друге, за Мартину, за Софи, Маризу Оберне, Нађу Коен или за два дечака из њеног разреда, тог Пјера Барнуа, плавокосог дечака плашљивог лица, или за Алена који се помало кривели. Како је могла да живи са њима а да је они не примећују? Једног дана, недавно, кад сам био код ње, испричала ми је први и једини пут о Француској гимназији, професорима, раздањени коју је раном зором морала да пређе пешце, да би дошла из сиротињских барака, и увече, да би се вратила. Рекла ми је и то да није имала пријатеља, да ни са ким није разговарала, да јој се чинило да је невидљива. А ја, ето, гледам њено лице с фотографије и видим само њу.

У почетку сам играо жмурке са Зобеидом. Можда због тога што је читаво детињство живела у беди, или пак зато што није желела ишта да зна ни о мени нити о било ком другом. Више пута сам је видео како пролази и нестаје у уским улицима. Једне вечери сам је пратио после школе, да бих видео где живи, да бих открио њену тајну. Није ми било

први пут да неког пратим на улици. Чак могу признати да ми је то веома добро полазило за руком. Тако сам пратио више сумњивих типова и неке девојке које ме чак нису ни опазиле. Али са Зобеидом је то представљало праву пустоловину која ме је одвукла кроз читав град.

Сећам се тог бесконачног ходања, тргова и раскрсница које је прелазила пробијајући се између двоје кола. Отишли смо још даље од станице, у квартове који су ми били непознати. У њима су се налазила блештава неонска светла, кафане, хотели, бадаваџије и проститутке уморних очију. А испред мене је, брзо и усправно, непрестано корачала Зобеидина силуета, њена плава сукња и блуза, и дугачка црна кика која јој се њихала на леђима.

Ишли смо све до једне обичне зграде поред пруге чије је чудно име било исписано изнад врата словима од гипса: *Happy days*. Ушао сам за њом у хол и док је аутоматски електрични прекидач откуцавао своје тика-така, на брзину прочитао имена на поштанским сандучићима којих се још и сада сећам као магичних имена, исписаних руком на светлом белом картону и причвршћених за сандучиће. Балкис, Сави, Саувајго, Ешкенази, Андре, Делфен. А на крају реда, исписано читко на правоугаоном школском папиру и прикачено ексерчићем за сандуче, то име које је за мене постало најважније и најлепше на свету, име за које ми се чинило да ми је одувек одзвањало у ушима: Алкантара. Потом сам се чак усудио да се попнем за неколико степеника, на занимљивом степеништу од шкриљца које је у средини било похабано, и због чега се губила равнотежа. Чуо сам галаму која је одзвањала степеништем, бучне гласове, вриску деце, гроктање животиња с телевизије.

Мало касније сам сазнао да је управо ту живела Зобеида са својом мајком. Живеле су сасвим саме, мајка јој никад није излазила јер је говорила само арапски. Више пута сам пратио Зобеиду све до те зграде а затим се враћао кући, док ми је срце убрзано кудало и лице горело, јер сам имао утисак да сам починио издају, а можда је то заиста и била издаја. Једне вечери, на почетку лета, кад су се часови завршили, Зобеида се упути к мени. Сећам се добро, ишла је дуж једног високог каменог зида који се протезао поред пруге и није било никаквог пролаза кроз који сам могао да побегнем. Пришла ми је и не сећам се добро шта ми је рекла, али сам осећао како се високи зид усијао од сунца које је грејало читавог дана, и Зобеидине очи које су ме посматрале с бесом. Рекла је нешто као:

»Зашто све време идеш иза мене?«

Нисам осетио потребу да то порекнем.

»Мислиш да те нисам спазила како идеш за мном као кученце?«

Погледала ме је дугим погледом а онда слегла раменима и отишла. А ја сам остао да стојим уза зид, мислио сам да ћу да се срушим, осећао сам празнину дубоко у себи. Међутим, после тог сусрета смо се спријатељили. Није ми сасвим јасно зашто се све променило. Можда ју је у суштини насмејало да о мени говори као о кученцету. Једног дана је, једноставно, дошла на мали трг и позвала ме

у шетњу. Корачали смо по прашњавим парковима. Било је јутро а асфалт се већ топио од топлоте. Носила је светлу сукњу и белу блузу с подвртнутим рукавима, као на фотографији. Кроз откопчану крагну сам видео њену тамну кожу и благи обрис њених груди. Бутине су јој биле обнажене а на босим ногама је имала сандале. Ходали смо држећи се за руке. Мислим да ми се то на њој допадало кад ми је показала ону фотографију. Пошто се то није збило тако давно, чинило ми се да сам, кад склопим очи, слушајући њен глас и осећајући њен мирис, с њом у тој школи заједно са осталима. Као да сам је одувек познавао.

Било је право лето, чак су и ноћи биле топле. Чим бих устао, одлазио бих напоље. Мајка и отац су ми се подсмевали, можда зато што су нешто наслућивали. Мислили су да ми се допада девојка из насеља, ћерка комшија који су живели испод нас, Мари-Жо, веома бледа с дивном плавом косом. Нису знали.

Виђали смо се сваког дана. Кренули бисмо заједно, насумице, улицама према мору, или брежуљцима да бисмо побегли од буке возила. Остали бисмо да седимо испод борова, посматрајући бели град у измаглици. Већ у десет сати ујутру било је тако топло да ми се кошуља лепила за леђа. Памтим Зобеидин мирис, никада пре нисам осетио такав мирис, жесток и јак, који ми је у почетку сметао а кад сам га заволео, нисам могао да га заборавим. Био је то мирис који је значио нешто дивље, жељу, и због кога ми је срце брже кучало. Напунио сам шеснаест година тог јуна и мада је она била само две године старија од мене, имао сам утисак да ништа не зна, као мало дете. Она је била та која је одлучивала о свему, и кад ће да ме види и куда ћемо да идемо, шта ћемо да радимо, о чему ћемо да причамо. Знала је куда иде. Летња врелина, улице, борови на сунцу, све је то притискало и опшјало, чинило да заборавимо неке ствари. Једног дана сам јој рекао:

»Зашто желиш да ме виђаш? Шта очекујеш од мене?«

»Ето, тако. Ни због чега. Једноставно, желим то.«

Гледала ме је подсмешљиво. Нисам знао шта хоћу од ње. Хтео сам само да посматрам њено лице, њене тамне очи, да додирнем њену кожу, да обухватим њено тело у белом оделу и осетим њен мирис.

Понекад смо ишли да се купамо, рано ујутру или увече, кад је плажа била празна. Испод одела Зобеида је имала мајушан црни бикини. Улазила је у воду одједном и дуго пливала под водом, затим би излазила док је њена црна коса лепршала око ње. Чим би се вратила на обалу, скупила би је да би је испедила. Кожа јој је била сјајна као метална, сва најежена од хладноће. Припала би америчку цигарету и посматрали бисмо море како удара о обалу и избацује смеће. Небо је замагљено а сунце црвено. Сећам се да сам јој причао о Венецији. »Да, мора да је овако у Венецији«. А мислио сам да је можда тако у њеној земљи, у Сирији, Либану, или пак Египту, земљи о којој никад није причала као да нигде није рођена.

Једног поподнева испружили смо се по боровим иглицама на брежуљку и пољубили се први пут. Ја сам то учинио брзо и невешто, као у биоскопу али она ме је пољубила свом жестином, померајући свој језик у мојим устима као животиња. Био сам престрашен, опчињен, то

је био најприснији контакт који сам икада имао са неким људским бићем. Учинила је то три или четири пута, а затим је окренула лице. Мало се смејала и рекла подсмевајући ми се: »Ја сам ђаво!« Нисам разумео. Био сам опијен, чинило ми се да осећам укус њене пљувачке у својим устима, поподневна светлост је била заслепљујућа. Гледао сам бели град између крошњи дрвећа, и пару која се мало по мало уздизала изнад мора, светлуцање мноштва возила у уличним браздама. Зобеида је отрчала кроз шумарак. Забављала се кријући се иза дрвећа и стена. Било је и других парова на пропланцима и људи који су посматрали из прикрајка. На врху брежуљка, возила су лагано промицала. Зобеида се пењала све више и скривала се у шупљинама у подножју старих зидина. Чуо сам њен смех кад сам јој се приближавао. Желео сам је и бојао сам се да то не примети. Кад је ноћ почела да се спушта, сишли смо према граду степеницама посутим чемпресовим семењем. Ноћне птице су испуштале чудне крике, пуне зебње. Доле смо се грубо раздвојили, без иједне речи, не уговоривши саста-нак, као да више никад не треба да се видимо. Била је то њена игра, није желела ништа што је спутава. Плашио сам се да је не изгубим.

Баш негде у то време ми је дала своју фотографију. Ставила ју је у стари пожутели коверат и дала ми га: »Узми, ово је за тебе. Желим да је чуваш уместо мене«. Рекао сам глупо и свечано: »Чуваћу је читавог свог живота«. Али то јој није било смешно. Очи су јој чудно, грозничаво сијале. Сада, када гледам фотографију, схватам да ми је давала себе. Као да никад није имала други живот, друго лице. Дакле, то је све што ми остаје од ње.

Неки последњи тренуци су ми се урезали, упркос невероватности, пометености, због чега ми се чини да сам их само сањао, на пример кад сам са Зобеидом био под кровом те напуштене куће, да бих ноћу посматрао звезде града. Како је то било могуће? Никад више нисам могао да пронађем ту кућу и никад нисам схватио шта ми се догодило те ноћи, како се све то одиграло. Претпостављам да је Зобеида све предвидела на свој начин, да на то стварно није ни мислила, хоћу рећи да је свакако знала да више не треба да се видимо. Сигурно је одлучила много раније, пре те ноћи, да ће отићи и оставити све што јој је било познато, и да њена мајка треба да иде да ради тамо где хоће да је приме, да се више неће вратити у мали стан у поткровљу куће *Happy days*. Ипак, сећање на ту ноћ ми изгледа најнеобичније, веома блиско свету са школске фотографије и верујем да ми је те ноћи била најближа. Посматрали смо с плаже ватромет за 14. јули. Било је топло и влажно, облаци ракетаца су се вукли попут измаглице изнад мора. И одједном је на плажи дошло до те туче. Људи су се тукли у помрчини, с једне стране Арапи и регрути с друге стране. Гомила нас је понела према њима и оборила нас на камење. Лица су се кривила на блеску светлости, чуо сам експлозије које су одзвањале изнад читавог града. Жене су врштале, псовале, а ја сам тражио Зобеиду, неко ме затим ударио песницом у слепоочницу, затетурао сам се али нисам пао. Чуо сам Зобеин глас како ме дозива, викнула је моје име само једном »Дауде!«, и не знам како, узела ме је за руку и одвукла даље, на плажу.

Зауоставили смо се близу потпорног зида. Ноге су ми дрхтале. Зобеида ме је стиснула уз себе и потражили смо степенице да бисмо побегли. Прошли смо гомилу пре него што наново блесну светлост и трчали смо улицама, обилазећи аутомобиле, не знајући куда идемо.

На крају те трке, зауоставили смо се испред једне куће у изградњи, празног и тихог бетонског костура насред једне утрине. Лествицама смо се пењали, спрат по спрат, све до врха. Кров је био као права пустиња, са шупом, згуром и комадима гвожђа. Ветар је дувао врло снажно, прави морски ветар који нагриза хриди. Зобеида је села покрај камина, или је то био резервоар, не знам више ни сам, и позвала ме да седнем поред ње. Вртело нам се у глави. Ветар је на махове силовито дувао, хујање ветра је допирало из дубине црног неба, изнад кровова кућа, изнад улица и булевара.

Спуштала се ноћ. После дневне спарине, светлости ракета, граје масе, после те ужасне туче на плажи, у тами, искежених лица, блеска светлости ракета, звиждука, повика, ноћ је доносила мир, чинило ми се да смо негде другде, веома далеко, у некој страниој земљи, да ћу моћи да заборавим све у том граду, почев од улицица и погледа људи, све што ме спутава и од чега се осећам лоше. Осећао сам језу, али не од хладноће већ од страха и жеље. Светлост града је била попут првеног мехура који прекрива земљу пред нама. Посматрао сам Зобеидино лице, њено чело, усне, сенку у њеним очима. Као да сам чекао нешто, ни сам не знам шта. Обгрлио сам је, хтео сам да привучем њено лице, али ме је одгурнула. Мислим да је само рекла »Немој овде, немој тако...« И додала: »Шта хоћеш од мене?« А ја сам јој поставио исто питање још раније. »Ништа не желим. Лепо је бити овде и ништа не желети«. Чини ми се да сам то рекао а можда сам то само сањао. Можда сам још додао: »Добро је, сад имамо довољно времена.« Толико ствари кажемо у животу и онда се то што смо рекли избрише и не представља више ништа. То што сам желео да чујем у музици ветра, у тутњави возила која су се пела улицама града, с тим мехуром првене светлости око нас, као да нас је обасјавала поларна светлост. Да кажем девојци, као у биоскопу: »Волим те, љубави моја.« Да је пољубим, додирнем јој груди, да спавам са њом на обронцима уз хујање ветра и мирис борова, комарце, да осетим њену меку кожу, да чујем њен уздах који постаје промукао, као да је нешто боли. Кад младић остане увече са девојком, зар не треба управо то да се догоди? Али ја сам дрхтао, чак нисам више успевао ни да говорим. Питала ме је: »Јел' ти хладно?« Стисла ме је уз себе провукавши руке испод мојих руку. »Хоћеш да се љубимо?« Њене усне су дотакле моје и покушао сам да радим с језиком као она на брежуљку. Одједном ме је грубо одгурнула и рекла: »Ја радим оно што хоћу«. Устала је и раширених руку одштала до ивице крова, као да ће да полети. Њена хаљина и коса су лепршали на ветру. Црвена светлост је стварала чудан ореол око њеног тела. Мислио сам да је луда, али ме више није било страх због тога. Волео сам је. Зобеида се вратила и шћућурила уз мене. Рекла ми је: »Идем да спавам. Тако сам уморна, преуморна«. Више нисам дрхтао. И још ми је рекла: »Стисни ме јако«.

Ја нисам спавао. Посматрао сам ноћ како одмиче. Небо је још увек било испуњено пликом црвене светлости, од које се готово нису виделе звезде. Нешто друго се покретало и мицало. Град је одзвањао попут празне куће. Зобеида је заиста спавала. Сакрила је главу под мишку и осећао сам њену тежину на својој бутини. Није се пробудила чак ни онда кад сам јој ставио своју смотану блузу под главу, и отишао на други крај крова да се помокрим доле крај димњака.

Пробудила се у зору. Свуда ме је болело као да ме је неко тукао. Растали смо се без поздрава. Кад сам се вратио кући, моји родитељи нису спавали. Саслушао сам њихове прекоре и легао потпуно обучен. Био сам болестан три дана. После тога више нисам видео Зобеиду. Чак је и њено име нестало са поштанског сандучета.

Сада је свако лето које се приближава једна празна, готово кобна зона. Време је стало. Још увек улицама пратим Зобеидину сенку, све до те зграде са тако смешним и тужним именом *Happy days*, и покушавам да откријем њену тајну. Све то се удаљава, али ми и даље срце зауца на ту помисао. Нисам умео да је задржим, да погодим шта се дешава, да схватим опасности које су је вребале и прогањале. Имао сам времена и ништа ми није било важно. Од ње ми је остала само ова фотографија из школе у којој чак нисам ни био. Она ми је, у ствари, успомена на оно време кад је сваки дан био исти, један једини дан постојања, дугачак и врео, у коме сам научио све чему се човек може надати у животу, о љубави, слободи, мирису коже, укусу усана, тамном погледу, о жељи од које задрхтите као од страха.

ЖАН-МАРИ-ГИСТАВ ЛЕ КЛЕЗИО (1940, Ница) истакнути француски писац, творац «новог реализма». У свом делу даје детаљне описе свакидашњих и наизобичајних појава, а његов страствен темперамент разоткрива уметника који у свету усамљених људи трага за извесним смислом. Прославио се већ својим првим романом *Зайисник* (1963), а затим је уследио велики успех са романима *Пустипња* (1980), и *Трагач за златом* (1985). Познате су и његове збирке приповедака *Мондо и друге приче* (1978), *Обилазак и други догађаји* (1982), *Три свети града* (1980) и *Пролеће и друга годишња доба* (1989).

Превод са француског и белсшка: Горница Дедовић